

VZTAHY MEZI PRODUKČÍ, NÁKLADY A CENOVOU ÚROVNÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ A NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

J. Burianová

katedra ekonomických teorií, PEF

Vysoká škola zemědělská, 165 21 Praha 6 - Suchdol

Anotace:

Príspevek ukazuje na rozdielny vývoj zemĚdĚlství i národního hospodářství ČR a SRN v období 1980 - 1991. Využitím metod regresní analýzy, indexní analýzy a koeficientů pružnosti je sledován vliv cenové úrovně na hodnotu produkce, vztah mezi cenovou úrovní a objemem produkce a vztah průměrných nákladů a cenové úrovně.

Summary:

The article indicates different development of agriculture and national economy of Czech Republic and BRD in period from 1980 to 1991. By using of regression analysis, index analysis and elasticity coefficients, are studied. The influence of price level on value of production, relation between price level and quantity of production and relation between average costs and price level.

Klíčová slova:

Agregátní nabídka zemědělství, cena nabídky, cenový deflátor produktu, průměrný náklad, regresní koeficient

Key words:

Agricultural aggregate supply, supply price, price deflator of a product, average cost, regression coefficient

Cílem příspěvku je charakterizovat agregátní nabídku v zemědělství ve srovnání s národním hospodářstvím v ČR a SRN.

Tato charakteristika může být odvozena z indexové a korelační analýzy vztahů mezi produkcí, průměrnými náklady inputu a cenovou úrovní. Objem produkce je měřen v ČR jak v zemědělství tak i v národním hospodářství společenským produktem ve stálých cenách roku 1984, pro SRN je použit agregát Produk-

tionswert ve stálých cenách roku 1985. Průměrné náklady byly získány v ČR jako podíl výrobní spotřeby v běžných cenách a společenského produktu ve stálých cenách, v SRN pak jako podíl hodnoty výrobní spotřeby (Vorleistungen) v běžných cenách a hodnoty produkce ve stálých cenách (Produktionswert).

Vývoj cenové úrovně byl charakterizován cenovými deflátoři, které byly získány dělením agregátu v běžných cenách agre-

gátem ve stálých cenách. Číselné údaje za období 1980-1991 byly získány pro ČR ze Statistické ročenky ČSFR (FSÚ), pro SRN ze Agrarbericht der Bundesregierung 1989-1993. Výpočtové práce byly provedeny využitím kodu QUATTRO na počítači PC.

Srovnání vztahů mezi produkcí, náklady a cenovou úrovní v zemědělství a národním hospodářství ČR a SRN je charakterizováno především rozdílem hospodářských systémů, tj. cenově řízenou ekonomikou ČR a tržní ekonomikou v SRN. V ČR

je tento vztah ovlivněn od roku 1990 procesy transformace ekonomiky na tržní ekonomiku.

1. Vývoj hodnoty produkce v běžných cenách a stálých cenách a cenové úrovně v zemědělství a národním hospodářství v ČR a SRN v období 1980 - 1991

Vývoj hodnoty produkce a cenové úrovně lze charakterizovat průměrnými ročními tempy růstu. Byla sledována průměrná roční tempa růstu za celé období 1980-1991 a také

za poslední část sledovaného období 1991/1988. Roční tempa růstu hodnoty produkce v běžných cenách lze rozložit s dostatečnou přesností na součet ročních temp růstu hodno-

ty produkce ve stálých cenách a temp růstu cenové úrovně. Rozklad může odhalit některé poznatky o síle vlivu cenové

úrovně na hodnotu produkce v běžných cenách a o vztahu mezi vývojem cenové úrovně a objemem produkce ve stálých cenách v zemědělství ve srovnání s národním hospodářstvím.

Výsledky rozkladu ukazuje následující tabulka

Tab.č. 1 Průměrná roční tempa růstu hodnoty produkce v běžných a stálých cenách a cenové úrovně v zemědělství a národním hospodářství (%).

	Prům.roč.tempo hodnoty produkce v běž.cenách (%)	Prům.roč.tempo hodnoty produkce ve st. cenách (%)	Prům.roč.tempo cen.úrovně (%)	ČR	SRN	ČR	SRN	ČR	SRN	1991/80
zeměděl.	+4,15	+0,06	+1,2	+0,57	+2,95	-0,48				
nár.hosp.	+5,1	+4,56	-0,7	+2,36	+5,8	+2,14				
										1991/88
zeměděl.	+5,04	+0,29	-1,95	+0,33	+7,13	-0,04				
nár.hosp.	+9,51	+6,73	-6,95	+4,23	+17,70	+2,40				

a) Vliv cenové úrovně na hodnotu produkce v běžných cenách.

Z tabulky je vidět, že roční tempa změny hodnoty produkce v b.c. dlouhodobě byla v zemědělství i národním

hospodářství ovlivňována především ročními tempy změn cenové úrovně. Podíl tempa cenové úrovně v tempu hodnoty

produkce v b.c. byl v zemědělství ČR za celé období 71,1%

a v národním hospodářství 113,7% , zatímco v SRN tento podíl byl vyšší v zemědělství (-800%) než v národním hospodářství (46,9%). V SRN záporné znaménko (-800%) ukazuje na inverzní vztah vývoje cenové úrovně a hodnoty produkce

v zemědělství na rozdíl od národního hospodářství. Vyšší

hodnoty podílu v zemědělství proti národnímu hospodářství

ukazují vyšší vliv cenové úrovně na vývoj hodnoty produkce.

V průběhu sledovaného období se v obou zemích vliv změn

cenové úrovně na vývoj hodnoty produkce různě měnil. V období 1991/88 činil v zemědělství ČR 141,5%, v národním

hospodářství 186%, což je podstatně více než je průměr za

celé sledované období. V SRN naopak vliv cenové úrovně v

posledním období silně poklesl, a to v zemědělství na

-13,8% a v národním hospodářství na 35,7%.

b) Vztah mezi cenovou úrovní a objemem produkce.

Vývoj vztahu mezi objemem produkce a cenovou úrovní lze charakterizovat pružností nabídky v zemědělství a národním hospodářství.

Tab.č. 2 Změny objemu produkce na 1% změny cenové úrovně v zemědělství a národním hospodářství (%).

1991/1980 1991/1988

ČR zemědělství +0,407 -0,273

národní hospodářství -0,121 -0,393

SRN zemědělství -1,125 -8,25

národní hospodářství +1,103 +1,763

Na 1% růstu cenové úrovně dlouhodobě připadal v ČR v období 1991/1980 růst 0,407% změny objemu produkce ve stálých cenách pro zemědělství, zatímco v národním hospodářství pokles -0,121%. V období 1991/1988 (transformace)

se pružnost snížila, dochází k silnému růstu cen při poklesu produkce v obou odvětvích.

Naproti tomu v SRN reaguje objem produkce na změny cenové úrovně dlouhodobě

pružněji, na 1% poklesu cenové úrovně připadlo +1,125%

růstu zemědělské produkce, v národním hospodářství na 1%

přírůstku cenové úrovně dosaženo +1,103% růstu produkce.

Rovněž regresní analýza ukazuje na silnější závislost mezi vývojem cenové úrovně a objemem produkce v SRN v zemědělství i národním hospodářství než v ČR. Při tom

v zemědělství SRN byla závislost nepřímo úměrná, zatímco v ČR přímo úměrná. Potvrzuje to především poznatek, že v SRN byl růst objemu produkce provázen poklesem cenové úrovně, zatímco v ČR naopak jejím růstem.

Tab.č. 3 Závislost cenové úrovně na objemu produkce vyjádřená korelačními koeficienty v ČR a SRN

ČR SRN

zemědělství +0,5932 -0,6385

národní hospodářství -0,3893 +0,6372

2. Vývoj průměrných nákladů a cenové úrovně v zemědělství a

v národním hospodářství v ČR a SRN v období 1988 - 1991 V obou zemích jak v zemědělství tak i v národním hospodářství existuje silná závislost mezi průměrnými náklady a cenovou úrovní, viz tab. č. 4.

Tab.č. 4 Průměrná roční tempa růstu cenové úrovně a průměrných nákladů v zemědělství a národním hospodářství v období 1991/1980 (%).

Prům.roč.tempo Prům.roč.tempo

prům.nákladů cenové úrovně

ČR SRN ČR SRN

1991/80

zemědělství +3,28 -1,103 +2,95 -0,48

národní hospodářství +5,66 +1,742 +5,80 +2,142

1991/88

zemědělství +5,807 -0,683 +7,131 -0,04

národní hospodářství +15,366 +2,153 +17,695 +2,40

Výraznější rozdíl mezi ČR a SRN se projeví vyčísle-

ním poměru tempa změn cenové úrovně na 1% změn průměrných

nákladů. V průměru za celé období 1991/1980 připadá v ze-

mědělství ČR na 1% růstu průměrných nákladů +0,899% růstu

cenové úrovně v zemědělství a 1,024% v národním hospodář-

ství. V SRN na 1% poklesu průměrných nákladů 0,433% poklesu cenové úrovně v zemědělství a v národním hospo-

dářství na 1% růstu průměrných nákladů připadá 1,229% růstu cenové úrovně. Odlišný výsledek v

zemědělství ČR a SRN může být způsoben rozdílným vlivem poptávky po potra-

vinách v obou zemích, rozdílnou ekonomickou strukturou zemědělských firem, rozdílnou

strukturou zemědělské výro-

by, přírodně-klimatickými podmínkami a jinými vlivy.

Regresní analýza ukazuje na významnou závislost cen produkce na nákladech v dlouhém

období (na rozdíl od závislosti cen na objemu produkce). To platí v ČR i v SRN

jak pro zemědělství, tak i národní hospodářství.

Tab.č. 5 Závislost cenové úrovně na průměrných nákladech

vyjádřená korelačními koeficienty v ČR a SRN
ČR SRN

zemědělství +0,9727 +0,9087

národní hospodářství +0,9946 +0,9596

Silná závislost cen produkce na nákladech potvrzuje obecný poznatek ekonomické teorie, že cena nabídky odvět-

ové produkce je v dlouhém období určována průběhem průměrných nákladů na výrobu. Z toho plyne, že analýzu nabídky nelze omezit jen na vztah ceny a množství produkce.

Literatura:

Mach, J., Burianová, J.: Agregátní nabídka zemědělství a jeho agregátní poptávka po inputech. Studie VŠZ KET Praha pro VÚEZVŽ, Praha 1992 Samuelson, P.A., Nordhaus, W.: Economics, 13th edition,

New York, Mc. Graf - Hill, 1989

Statistická ročenka ČSFR 1980 - 1991, FSÚ

Statistisches Jahrbuch für Bundesrepublik Deutschland, 1980 - 1990

Agrarbericht der Bundesregierung, 1989 - 1993